Steg 3 · Fall A

Jakten och fisket i fjällen

Grupp om 4
18 min

Vem ska bestämma över småviltsjakten och fisket på fjällen?

Kommissionen vill

26 Stoppa den pågående undanträngningen av renskötseln och samisk kultur på traditionella samiska marker.

27 Se till att samer som inte är medlemmar i en sameby kan utöva sin kultur på traditionella samiska marker.

Det här har hänt

- **1993** öppnade staten småviltsjakten på statens mark i fjällen för fler jägare. Samer protesterade, och aktivister hungerstrejkade när Sametinget invigdes samma år (HB s. 441).
- **23 januari 2020** dömde Högsta domstolen i Girjasmålet: Girjas sameby, inte staten, har rätt att bestämma vem som får jaga småvilt och fiska i samebyns område i fjällen. Rätten grundas på att samer har brukat marken sedan urminnes tid. Efter domen polisanmäldes hot och hat mot samer.
- **2023** föreslog regeringens utredning att länsstyrelserna även i fortsättningen ska sälja jakt- och fiskekort i de andra samebyarnas områden (SOU 2023:46). Förslaget kritiserades från många håll. **2024** lade regeringen ner utredningen.
- **2024** stämde fyra samebyar staten för att få samma rätt som Girjas. Statens ombud, Justitiekanslern, menar att Girjasdomen inte gäller andra samebyar och att politikerna borde lösa frågan i stället för domstolarna.

Röster i frågan

Svenska Jägareförbundet, 2024
Jakten på statens mark ska ha ”samma regler för alla som bor i Sverige”. Förbundet vill inte att fjällen ska överlåtas till ”en liten yrkesgrupp av renskötare”.

Samebyarna som stämde staten, 2024
Domstolen är den enda väg som finns kvar för att få sin rätt erkänd, eftersom politikerna inte har agerat (SVT, återgivet).

Sanningskommissionen
Ett vanligt argument är att de renskötande samerna är få. Då ifrågasätts deras rätt, trots att den bara är en rätt att använda marken för renbete, jakt och fiske (HB s. 517, återgivet).

Landsbygdsminister Peter Kullgren, november 2024, om varför regeringen lade ner utredningen om jakt och fiske
”Kritiken har varit betydande och det är tydligt att ett omtag behövs här.”

Det svåra. Uppmaning 26 och 27 kan dra åt olika håll. Girjasdomen ger samebyn rätten, men de flesta samer är inte medlemmar i någon sameby.

Småvilt
Mindre vilt som ripa och hare, inte älg.

Urminnes hävd
En rätt som finns för att marken har använts så länge att ingen minns när det började.

Upplåta
Ge andra lov att jaga eller fiska, ofta mot betalning.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 441 och 517. NJA 2020 s. 3. SVT 17 maj 2023 och 28 maj 2024. Regeringen.se 7 november 2024. Svenska Jägareförbundet 2024. Fiskejournalen 13 november 2025.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall A

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall A

Vem ska bestämma över småviltsjakten och fisket på fjällen?

1. **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min
2. **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min
3. **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min
4. **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

- Fullt ut
- Delvis
- Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- [ ] Frågan i fallet.
- [ ] Vem som vinner och vem som förlorar något.
- [ ] Det starkaste argumentet emot.
- [ ] Er bedömning och varför.

3A VEM PÅVERKAS?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall B

Gruvor och vindkraft

Ska samer kunna säga nej till en gruva eller en vindkraftspark på sina marker?

Grupp om 4
18 min

Kommissionen vill

38 Skriva in i lag att samer i förväg och med full information ska kunna säga ja eller nej till beslut om deras marker (fritt och informerat förhandssamtycke).

26 Stoppa den pågående undanträngningen av renskötseln på traditionella samiska marker.

Det här har hänt

- **Sedan 2022** måste myndigheter och kommuner rådgöra med samerna innan de fattar beslut som rör dem, enligt konsultationslagen. Men samerna kan inte stoppa ett beslut. En utvärdering från Stockholm Environment Institute i juni 2026 visade att samrådet ofta kommer för sent och att samerna får litet inflytande.
- **Kallak/Gállok** nära Jokkmokk har en stor järnfyndighet i ett område där samebyar har vinterbete. **2022** gav regeringen tillstånd till gruvan, med villkor för att minska skadan för renskötseln. FN:s särskilda rapportörer hade uppmanat regeringen att säga nej (HB s. 557). **2024** godkände Högsta förvaltningsdomstolen beslutet. Gruvan behöver också miljötillstånd.
- **Norge, Fosen:** 2021 kom Norges högsta domstol enhälligt fram till att vindkraftsparker på Fosen kränkte samiska renskötares rätt att utöva sin kultur. Verken stod ändå kvar. Efter protester slöts avtal med renskötarna 2023 och 2024, med ersättning och nya betesmarker.

Röster i frågan

Jokkmokk Iron, bolaget bakom Kallak
Gruvan kan ge ”hundratals direkta jobb och nästan det dubbla i kringverksamheter” och järn till stålindustri med låga utsläpp.

En yngre man från Norrbotten, till kommissionen, om gruvorna och malmen
Han menar att staten värderar malmen högre än samerna som lever på marken: ”Vi har inte samma värde som stenarna i marken.” (HB s. 557)

Regeringen, 2022
Landet behöver järnmalm, och villkoren i tillståndet ska minska skadan för renskötseln (återgivet).

Samebyarna vid Kallak, 2024
Samebyarna var djupt besvikna och höll inte med domstolen om att renskötseln kan fortsätta (SVT, återgivet).

Det svåra. Omställningen till fossilfri energi och stål kräver både el och metaller. Mycket av det finns på renbetesmark. Samtycke kan betyda att svaret blir nej.

Konsultation
Myndigheten måste fråga och lyssna, men bestämmer själv.

Förhandssamtycke
Den som berörs måste säga ja innan beslutet fattas.

Koncession
Statens tillstånd att bryta malm.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 526, 557 f. SFS 2022:66. SVT 25 juni 2024. Jokkmokk Iron, jokkmokkiron.se. Stockholm Environment Institute 2 juni 2026. Norges Høyesterett 11 oktober 2021.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall B

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall B

Ska samer kunna säga nej till en gruva eller en vindkraftspark på sina marker?

1 **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min
2 **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min
3 **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min
4 **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

- Fullt ut
- Delvis
- Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- ☐ Frågan i fallet.
- ☐ Vem som vinner och vem som förlorar något.
- ☐ Det starkaste argumentet emot.
- ☐ Er bedömning och varför.

3B VEM PÅVERKAS?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall C

Ursäkt och gottgörelse

Grupp om 4
18 min

Ska staten be samerna om ursäkt och betala gottgörelse?

Kommissionen vill

7 Erkänna de historiska oförrätterna. ”Ursäkten ska följas av handling.” En särskild ursäkt ska snabbt ges till äldre samer som tvingades in i nomadskola, arbetsstuga eller skolhem.

12 Inleda förhandlingar om statlig gottgörelse, alltså ersättning.

Det här har hänt

- **Svenska kyrkan** bad samerna om ursäkt 2021. Den lovade åtta åtaganden och avsatte 40 miljoner kronor för åren 2022 till 2031.
- **Norge:** 2024 beslutade Norges riksdag om 17 åtgärder efter landets sanningskommission. En av dem var en ursäkt.
- **Kanada:** kommissionen gav 94 uppmaningar 2015. Tio år senare säger regeringen att mer än 85 procent av de 76 uppmaningar staten ansvarar för är ”genomförda eller väl på gång”. Forskaren Cody Groat räknar färre än 20 av de 94 som helt genomförda.
- **Sverige:** kommissionen kan inte räkna ut vad förslagen kostar (HB s. 984). När rapporten lämnades sa kulturministern att regeringen var en övergångsregering och att nästa regering får ta ställning.

Röster i frågan

Sandra, i 20-årsåldern, om Svenska kyrkans ursäkt 2021
”Det känns som att det blir så abstrakt … ja, hur mycket påverkar det egentligen, tänker man.” (BV s. 176)

Marianne Gråik, ordförande i Sametingets styrelse, 30 september 2026
”Vi har skyhöga förväntningar från det samiska samhället om upprättelse och bekännelse av våra rättigheter.” Upprättelse betyder att orätten erkänns och görs gott igen.

Kulturminister Parisa Liljestrand, 30 september 2026
Regeringen styrde bara tillfälligt i väntan på en ny regering efter valet: ”Vi är i en övergångsregering vilket innebär att det inte åligger oss att staka ut någon väg framåt.”

En fråga som ofta ställs
Varför ska dagens skattebetalare betala för beslut som fattades för hundra år sedan? Läs stycke 21 i rapporthäftet.

Det svåra. En ursäkt utan handling kan kännas tom. Gottgörelse kostar, och det är oklart hur mycket och till vem: enskilda, samebyar eller Sametinget.

Gottgörelse
Ersättning för en skada eller en oförrätt.

Oförrätt
En orättvisa som någon har utsatts för.

Åtagande
Ett löfte om att göra något.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 44, 159, 164, 984, BV s. 176. SVT Sápmi 30 september 2026. Svenska kyrkan 2021. Government of Canada 2025, Global News 15 december 2025.

3C VEM PÅVERKAS?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall C

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall C

Ska staten be samerna om ursäkt och betala gottgörelse?

1 **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min
2 **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min
3 **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min
4 **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

- Fullt ut
- Delvis
- Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- [ ] Frågan i fallet.
- [ ] Vem som vinner och vem som förlorar något.
- [ ] Det starkaste argumentet emot.
- [ ] Er bedömning och varför.

3C VEM PÅVERKAS?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall D

Markrätten och ILO 169

Ska Sverige erkänna att samerna äger mark de har brukat i hundratals år?

Grupp om 4
18 min

Kommissionen vill

1 Erkänna att den svenska nationen har grundats på land som tillhör två folk, samer och svenskar.

4 Ansluta Sverige till ILO:s konvention nr 169 om urfolks rättigheter.

Det här har hänt

- **ILO 169** är en konvention om urfolks rättigheter från 1989. Norge och Danmark har anslutit sig. Sverige och Finland har inte gjort det.
- **Artikel 14** säger att staten ska erkänna urfolks rätt att äga och besitta den mark de traditionellt har använt. Det är den artikeln Sverige inte anser sig kunna uppfylla.
- **Nordmalingsmålet 2011:** 100 markägare stämde tre samebyar om vinterbete på deras skogsmark. Markägarna oroade sig bland annat för skador på växande skog. Domstolarna gav samebyarna rätt (HB s. 515 och 517).
- **Juni 2026** svarade partierna i riksdagen SVT. MP och V vill ansluta Sverige snabbt. S och C säger att det först behövs en omfattande utredning. För M, KD och SD är frågan inte aktuell.

Röster i frågan

Sanningskommissionen om varför inget har hänt
Det största hindret är att starkare samiska markrättigheter kan göra att ”skogsbruket, gruvnäringen och annan markanvändning i så fall måste förändras”. (HB s. 517)

Utredningen om ILO 169, 1999
Frågor om samernas rätt till mark, jakt och fiske måste lösas innan Sverige kan ansluta sig (återgivet).

FN:s kommitté mot rasdiskriminering
Har flera gånger kritiserat Sverige för att inte ansluta sig och för svagt skydd av samers rätt till mark (återgivet).

Erika Unnes, till kommissionen, om vad marken betyder för henne
Hon beskriver marken som något man hör till, inte något man äger: ”landet jag tillhör … det är inte att dom tillhör mig, utan jag tillhör dom” (BV s. 42)

Det svåra. Mycket av marken ägs i dag av staten, bolag och enskilda. Att erkänna samisk äganderätt kan påverka dem, och ingen vet exakt var gränserna skulle gå.

Konvention
Ett avtal mellan länder. Den som ansluter sig lovar att följa det.

Ratificera
Att ett land formellt ansluter sig till en konvention.

Besitta
Att ha något och använda det, utan att nödvändigtvis äga det på papper.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 441, 515, 517, BV s. 42. SOU 1999:25. ILO, Ratifications of C169. SVT Sápmi 13 juni 2026.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall D

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall D

Ska Sverige erkänna att samerna äger mark de har brukat i hundratals år?

1 **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min

2 **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min

3 **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min

4 **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

- Fullt ut
- Delvis
- Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- ☐ Frågan i fallet.
- ☐ Vem som vinner och vem som förlorar något.
- ☐ Det starkaste argumentet emot.
- ☐ Er bedömning och varför.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.